

9. Павсаний. Описание Эллады: в 2 т. / пер. С.П. Кондратьева. – М.: [б.и.], 1938–1940.
10. Плутарх. Сравнительные жизнеописания: в 2 т. / отв. ред. С.С. Аверинцев. – М.: Наука, 1994.
11. Фролов Э.Д. Греция в эпоху поздней классики (Общество. Личность. Власть) / Э.Д. Фролов. – СПб.: Гуманитарная академия, 2001. – 602 с.
12. Buckler J. Plutarch on the Trials of Pelopidas and Epameinondas (369 B.C.) / J. Buckler // *Classical Philology*. – 1978. – Vol. 73, No. 1. – Pp. 36–42.
13. Hammond, N.G.L. Political Developments in Boeotia / N.G.L. Hammond // *The Classical Quarterly, New Series*. – 2000. – Vol. 50, No. 1. – Pp. 80–93.
14. Lewis D.M. ed. *The Cambridge Ancient History*. Vol. 6: The Fourth Century B.C. / ed. by D.M. Lewis. – Cambridge: Cambridge University Press, 1994. – 1026 p.
15. Meyer Ed. *Geschichte des Altertums*. Bd. 5. – Stuttgart; Berlin: J.G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger, 1913. – 584 s.
16. Rhodes P.J. *A History of the Classical Greek World: 478–323 B.C.* / P.J. Rhodes. – Oxford: Blackwell, 2006. – 407 p.

References

1. GOLUBCOVA, E. (ed.) (1983) *Antichnaya Grechiya. Problemy razvitiya polisa*. T. 2: *Krizis polisa* [Classical Greece. The Problems of Polis Development. Vol. 2: The Crisis of Polis]. Moscow: Nauka. [In Russian]
2. DEMOSTHENES (1995) *Rechi v 3 tomax*. T. 3 [Speeches in 3 volumes]. Moscow: Pamyatniki istoricheskoy mysli. [In Russian]
3. DIODORUS SICULUS (1989) *Diodorus of Sicily in Twelve Volumes with an English Translation by C.H. Oldfather*. Vol. 4–8 [Online]. Cambridge, Mass.: Harvard University Press; London: William Heinemann, Ltd. Available from: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3atext%3a1999.01.0083>

4. AELIANUS (1963) *Pyostrye rasskazy* [Various History] [Online]. Moscow – Leningrad: Izdatelstvo Akademii Nauk SSSR. Available from: <http://predki.314159.ru/book1.htm> [In Russian]
5. CORNELIUS NEPOS (1992) *O znamenitix inozemnyx polkovodcax. Iz knigi o rimskix istorikax* [De Viris Illustribus]. Moscow: Izd. MGU. [In Russian]
6. XENOPHON (2010). *Anabasis. Grecheskaya istoriya*. Moscow: Astrel. [In Russian]
7. KUTERGIN, V.F. (1981) *Beotijskij soyuz v 379–335 gg. do n.e.* [Boeotian League in 379–335 BC]. Saransk: Izd. Mord. univ. [In Russian]
8. MOZHAJSKIY, A.YU. (2007) *Vneshnepoliticheskij kurs Fivanskogo polisa v klassicheskij period* [Foreign Policy of Thebes in Classical Period]. Unpublished Thesis (PhD), Moscow City University, Moscow. [In Russian]
9. PAUSANIUS (1938–1940) *Opisanie Ellady*. V 2-x t. [The Description of Greece]. Moscow: [S.n.] [In Russian]
10. PLUTARCH (1994) *Sravnitelnye zhizneopisaniya*. V 2 t. [Parallel Lives]. Moscow: Nauka. [In Russian]
11. FROLOV, E.D. (2001) *Grechiya v epoxu pozdnej klasiki (Obshchestvo. Lichnost'. Vlast')* [Greece in the Late Classical Period. Society. Personality. Power]. Saint Petersburg: Gumanitarnaya akademiya. [In Russian]
12. BUCKLER, J. (1978) Plutarch on the Trials of Pelopidas and Epameinondas (369 B.C.). *Classical Philology*. Vol. 73, No. 1. Pp. 36–42.
13. HAMMOND, N.G.L. (2000) Political Developments in Boeotia. *The Classical Quarterly, New Series*. Vol. 50, No. 1. Pp. 80–93.
14. LEWIS, D.M. (ed.) (1994) *The Cambridge Ancient History. Volume 6: The Fourth Century B.C.* Cambridge: Cambridge University Press.
15. MEYER, ED. (1913) *Geschichte des Altertums*. Bd. 5. Stuttgart – Berlin: J.G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger.
16. RHODES, P.J. (2006) *A History of the Classical Greek World: 478–323 B.C.* Oxford: Blackwell.

Надійшла до редколегії 06.04.18

O. Kiriakov, Ph. D. student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE FIRST SPARTAN CAMPAIGN OF THE BOEOTIAN LEAGUE

The article is devoted to the foreign policy of the Boeotian League after the battle of Leuctra. The author focused on the main events of the military campaign 370–369 B.C. It was an important historical event because it is the first campaign when Spartan soldiers defended their native town. The study is based on a wide range of sources and historiography. The author also reconstructed the trial of Pelopidas and Epameinondas in Thebes. This trial reveals internal political struggle in the Boiotian League.

Keywords: *The Boeotian League, the foreign policy, Sparta, Thebes, Agesilaus, Pelopidas, Epaminondas.*

УДК: 94(7/8)+342.724

<https://doi.org/10.17721/1728-2640.2018.138.5>

А. Коваль, канд. іст. наук, асист.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

СВОБОДА І РАБСТВО ЯК "ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ЦІННОСТІ"

Здійснено огляд основоположних принципів Декларації незалежності США – як втілення ідей класичного лібералізму – та головних аргументів прихильників рабства на Півдні напередодні громадянської війни. Проаналізовано погляди Джона Келхуна та Джорджа Фітц'ю – відомих захисників рабства. Розглянуто їхні спроби примирити інститут рабовласництва із надзвичайно важливими для американського суспільства принципами загальної рівності та права на свободу. Визначено, що обидва приписували інституту рабства "цивілізаторські" властивості, зиск від яких мав переважати відсутність в афроамериканців свободи. Такі погляди ґрунтувалися на расизмі – заперечувалася фізична й інтелектуальна рівність поневолених афроамериканців і нащадків європейських переселенців. Найвагомішим аргументом на користь збереження рабства Фітц'ю вважав античні суспільства та держави, зокрема приклад стародавніх Афін та Риму, які досягли свого найвищого рівня цивілізаційного розвитку завдяки рабовласництву. Намагаючись відстояти традиційний для Півдня соціально-економічний устрій, Джон Келхун та Джордж Фітц'ю почали заперечувати головні принципи Декларації незалежності.

Ключові слова: *лібералізм, свобода, рабство, аболіціонізм, США, рецепція античності.*

Класичний лібералізм як політична ідеологія формувався впродовж тривалого часу під впливом ідей Просвітництва, поставши у XIX ст. як звичний набір "базових" принципів та цінностей (індивідуальна свобода), що випливали з теорії природних прав людини. Як зазначив у своїй знаменитій статті "Кінець історії?" Ф. Фукуяма, актуалізуючи теоретичну спадщину Гегеля, що в 1806 р. перемога Наполеона під Єною була водночас тріумфом ідей Французької революції – державного ладу, заснованого на принципах свободи та рівності. Саме це, на думку вченого, і стало "початком" передбаченого ним "кінця історії". За словами Ф. Фукуяма, "базові принципи ліберальної та демократичної держави після 1806 р. вже не могли бути вдосконалені, хоча попереду ще залишалося надзвичайно багато роботи –

ліквідація рабства та работоргівлі, поширення виборчого права на робітників, жінок, чорношкірих та інші расові меншини тощо" [6, с. 4–5]. Свої погляди та теорію "кінця історії" Ф. Фукуяма далі розвинув в окремій монографії, обґрунтовуючи неминучу перемогу лібералізму над правими та лівими ідеологіями, але його вираз про "надзвичайно багато роботи" – "considerable work to be done" [6, с. 5] – не удостоївся у ній значної деталізації. Більше того, нині навіть існують серйозні сумніви у здатності лібералізму виступати універсальною для всіх спільнот ідеологією, а натомість було б доречніше вважати його винятково ідеологією індустріального Заходу [9, с. 20–26].

Попри те, що нині позиції лібералізму похитнулись, він не перестає бути привабливим для багатьох сус-

пільств, які за допомогою ліберальних і демократичних ідей формують систему політичної влади та соціальної взаємодії. З огляду на це, було б доречним продемонструвати, яким чином ліберальні ідеї можуть вступати в конфронтацію з усталеним життєвим укладом та давно існуючим переліком цінностей, а також викликати появу доволі суперечливих ідеологічних конструктів. Унікальний набір ідей, що пов'язував, здавалося б, цілком протилежні та суперечливі цінності виробили представники Півдня США в XIX ст., захищаючи рабовласницький устрій південних штатів.

Проблема рабства в США порушувалася у великій кількості історичних та соціологічних праць – тільки за останні два десятиліття їх з'явилося чимало. Серед них варто відзначити роботи Д. Брауна [1], Д. Дейвіса [2], С. Дрешера [4] та ін. Однак ми спробуємо розглянути його в тому числі і крізь призму рецепції античності, оскільки згадані діячі свою аргументацію будували із посиланням на суспільний устрій античних полісів. Подібний підхід практикували, зокрема, Е. Майлз [10] та К. Річард [11].

4 липня 1776 р. представники британських колоній у Північній Америці на Континентальному конгресі розглянули та підписали Декларацію незалежності США. У Декларації перелічувалися багато причин, якими виправдовували розрив зв'язків із Великою Британією та проголошення незалежності. Та чи не найголовнішою можна вважати фразу, висловлену на самому початку документа, що проголошувала фундаментальні принципи нової держави: *"Ми вважаємо ці істини самоочевидними: всі люди створені рівними, вони наділені їхнім творцем певними невід'ємними правами, серед яких є право на життя, свободу і прагнення щастя" / "We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable Rights, that among these are Life, Liberty and the pursuit of Happiness"* [3].

Однак подані принципи не поширювалися на все населення нової країни, оскільки перерахованими правами явно не користувалася значна кількість її мешканців – зокрема численні афроамериканці, що перебували у становищі рабів. На момент проголошення незалежності у тринадцяти колоніях нараховувалося понад півмільйона рабів, більшість яких перебувала на Півдні [1, с. 63]. Напередодні громадянської війни в США проживало близько 488 тис. вільних афроамериканців – усього 12 % від тогочасної кількості рабів [12, с. 152]. За словами Д. Дейвіса, наявність рабства в американському суспільстві була "невгамовним нагадуванням" про систематичну жорстокість та експлуатацію, що суперечило суспільству індивідуальної свободи та рівних можливостей [2, с. 85]. Відповідно, існував потужний суспільний запит на ліквідацію рабства, який оформився в суспільно-політичний рух під назвою аболіціонізм.

Багато прихильників аболіціонізму хотіли врегулювати зазначену суперечність і привести реальний стан речей до сповідуваних ідеалів. До них, наприклад, належав батько-засновник Томас Джефферсон, один з авторів Декларації та третій президент США, який закликав до встановлення расової рівності. Він також звинувачував англійського короля Георга III в тому, що той потурає насильницькому захопленню та продажу в рабство ні в чому не винних африканців. При цьому Джефферсон і сам належав до рабовласників – у його володіннях працювало близько 200 рабів [1, с. 76]. У грудні 1806 р. Джефферсон, перебуваючи на посаді президента, у своєму щорічному зверненні закликав Конгрес нарешті подолати таке довготривале порушення прав людей [2, с. 134]. Проте, на той час не було можли-

вості подолати рабство одразу по всій державі, хоча вдалося досягти конкретного успіху – було заборонено ввезення нових рабів до країни [13, с. 31]. У післяреволюційний час панував своєрідний консенсус, згідно з яким вважалося, що проблема рабства належить до компетенції кожного окремого штату. Перші емансипаційні закони були прийняті в 1780 р. у Вермонті, Нью-Гемпширі та Массачусетсі – у цих штатах раби становили не більше 2 % від усього населення, тому їхня емансипація була негайною [14, с. 683]. Тоді ж аболіціонізм узяв гору в Пенсільванії, Коннектикуті, Род-Айленді, згодом долучилися до цього процесу Нью-Йорк (1799) та Нью-Джерсі (1804) [4, с. 127–128]. У цих штатах емансипація рабів відбувалася поступово.

Водночас почала формуватися група південних штатів, представники яких виступали за збереження рабства. До них належали Вірджинія, Північна та Південна Кароліна, Джорджія. Рабовласницькими ставали і новостворені штати Кентуккі, Луїзіана, Міссісіпі, Флорида, Алабама та інші, де переважало вирощування тютюну, бавовни чи іншої монокультури плантаторським способом. Деякі рабовласницькі штати в сукупності називали "бавовняним королівством", що повністю відображало місцеву соціально-економічну специфіку [13, с. 109–111]. Рабовласницькі штати боролися за збереження свого ладу, наслідком чого, власне, став Міссурійський компроміс 1820 р., за яким у країні фіксувався паритет між рабовласницькими та вільними штатами [13, с. 385–387]. Попри це, у США загострювалася дискусія між аболіціоністами та прихильниками рабства. Перші наголошували на тому, що наявність рабства суперечить як американським установчим документам, так і природному праву взагалі. Прихильники ж рабства у своїй аргументації були надзвичайно винахідливими, стверджуючи, що істинна свобода без рабства неможлива. Нижче буде зроблено спробу проаналізувати теоретичний доробок двох відомих прихильників рабства – Джорджа Фітц'ю [5, 6] та Джона Келхуна [15].

Джон Келхун (1782–1850) – виходець із Південної Кароліни, віце-президент в адміністраціях Дж. Адамса й Е. Джексона, держсекретар в адміністрації Дж. Тайлера, а також власник двох бавовняних плантацій – у Південній Кароліні й Алабамі – на яких працювали близько 150 рабів [13, с. 214–215]. Дж. Келхун був ідейним прихильником расизму, відхиляючи поділ суспільства на багатих і бідних та визнаючи лише поділ за кольором шкіри. На його думку, багатий чи бідний – обидва належать до вищого класу і користуються однаковою повагою, якщо є білими [1, с. 101]. Він вважав, що суспільство неминуче підкоряється закону, згідно з яким одна частина спільноти цілковито покладається на працю іншої частини і навряд чи коли-небудь існувало заможне і цивілізоване суспільство, де було б інакше [15, с. 467, 474]. У той час, коли дехто вважав рабство "необхідним злом", Дж. Келхун називав його "позитивним благом" ("positive good") – саме так він охарактеризував рабство у південних штатах, "де співіснують дві раси різного походження, відмінні за кольором шкіри, фізичними й інтелектуальними ознаками" [15, с. 474]. При цьому рабство Келхун вважав благом як для господарів, так і для рабів. За його словами, "досі ніколи – від початку історії і донині – чорна раса із Центральної Африки не досягала такого цивілізованого та досконалого фізичного, морального й інтелектуального стану. Вони прийшли у zdeградованому і дикому стані, але через кілька поколінь, завдяки сприятливій турботі наших інституцій, розвинулись до нинішнього порівняно цивілізованого стану. Це ... є вирішальним доказом загального щастя раси, попри всі перебільшені розповіді про проти-

лежне" [15, с. 473]. Разом із цим, Келхун звертав увагу, що біла раса, яка населяла південні штати, завжди якнайбільше прагнула свободи [15, с. 473].

Як бачимо, Дж. Келхун аж ніяк не вважав, що чорношкірі та білі можуть однаково претендувати на реалізацію прав, зазначених у Декларації незалежності. На його думку, першим було достатньо і частини про "прагнення до щастя", але навіть не індивідуального, а колективного – у формі "цивілізаторських наслідків" рабства. Келхун трактує рабство і рабовласництво не просто як "позитивне благо", а як благо цивілізаційне, завдяки якому раби піднімаються на вищі щаблі культури, ніж були доти. Однак навіть таке "облагороджування" в очах Дж. Келхуна не могло принести рабам свободи і поставити їх на один рівень із громадянами – через уже згаданий ним "фізичні й інтелектуальні" відмінності між расами. "Свобода, – зауважував Келхун, – нав'язана непідходящим людям, із благословення перетворюється на прокляття і призведе до анархії... Насолоджуватися свободою повинні лише ті люди, що мають на це право з огляду на їхнє становище, розвинені інтелект і мораль" [15, с. 42]. Цікавим елементом світогляду Дж. Келхуна є те, що він вважав існування рабства запорукою збереження свободи: "Насправді, захист людської свободи від загроз деспотизму завжди був найбільш дієвим у тих штатах, де домінувало домашнє рабство" [15, с. 468]. Інакше кажучи, на його думку, рабство і свобода були взаємозалежними цінностями. Поступово Келхун навіть прийшов до визнання помилковості принципу загальної рівності всіх людей, зазначеного в Декларації [11, с. 190].

Джордж Фітцг'ю (1806–1881) – адвокат без системної шкільної освіти, нащадок розорених рабовласників із Вірджинії, уславився як найвідоміший захисник рабовласництва [13, с. 285–286]. Він був автором великої кількості статей, памфлетів і публікацій, присвячених виправданню рабства, а також двох повноцінних книг [5, 6]. Як і Дж. Келхун, Фітцг'ю теж виправдовував рабство приписаними йому "цивілізаторськими" функціями. Він зазначав, що чорношкірий раб – як доросла дитина ("grown up child"), якій потрібні батьки чи наглядачі, оскільки він не може нести відповідальності за свої вчинки, не розуміє сутності законів і схильний піддаватися емоційним імпульсам [6, с. 83]. На думку Фітцг'ю, рабство в Америці дало чорношкірим кращу долю, ніж вони мали б на своїй батьківщині, де вони стали б дикунами, людододами й ідолопоклонниками, а натомість воно звільнило їх від такої жорстокої долі, а також "християнізує, захищає, підтримує і цивілізує" [6, с. 84].

Та все ж таки, в основу своїх поглядів Фітцг'ю поклав посилення на рабство в добу античності. Уже на самому початку своєї книги "Соціологія для Півдня або Провал вільного суспільства" він зазначає: "Древні сприймали як належне те, що рабство було правильним, і ніколи не пробували його виправдовувати" [6, с. 4]. Фітцг'ю з подивом зізнається, що його ідеї та висловлювання щодо походження суспільства і рабства надзвичайно близькі до ідей Аристотеля: "ми використовуємо не лише подібні приклади, а навіть однакові слова" [5, с. 21].

Справді, вже на самому початку "Політики" Аристотель подає своє обґрунтування рабовласництва, яке згодом назвали теорією природного рабства. Древній філософ говорить, що деяким людським істотам від природи властиво бути рабами – власністю та інструментами, оскільки вони навіть не здатні до повноцінного мислення, зате вміють добре виконувати накази [8, с. 108–109]. Такі погляди Аристотеля дали захисникам рабства, у тому числі і Джорджу Фітцг'ю, надзвичайно

сильне почуття власної безпомилковості при відстоюванні рабства – цієї "виняткової інституції Півдня" [10, с. 266]. Він висловлював надію, що теорія Аристотеля найближчим часом стане єдиною правдивою теорією влади і суспільства [5, с. 106].

Джордж Фітцг'ю вважав, що рабство служило основою для процвітання всіх великих цивілізацій античності – Греції, Риму, Єгипту, Іудеї та ін. Саме наявність рабства позбавила греків і римлян необхідності важко працювати для виживання й натомість створило умови для занять архітектурою, літературою, мистецтвами [6, с. 242–243]. Подібну роль, він вважав, рабство виконувало і в США. Порівнюючи умови проживання у штатах Півночі та Півдня, він намалював таку ідилічну картину: "Рабовласницький Південь перебуває у мирі, тиші, достатку і задоволенні. У нас немає мафії, профспілок, страйків за вищу платню, збройного опору законам – лише бідні трошки заздять багатим. Ми виробляємо предметів розкоші та товарів першої необхідності для населення кількістю втричі або вчетверо більшою, ніж наше. Ми повністю звільнені від потоку пауперизму, злочинності, аграріанізму та безбожжя, який проливається із європейських тюрем та богаділень на вже переповнену Північ. Кількість населення зростає повільно, а багатства – швидко... У нас усього вдосталь, і жодні мальтузіанські привиди не загрожують нам у майбутньому. Багатство розподілене рівномірніше, ніж на Півночі, де кілька мільйонерів володіють майже всім майном... Наше суспільство не виявляє симптомів занепаду... Справжня свобода і рівність для білого населення значно ближча, ніж у вільних штатах. Лише кілька наших білих працювали поденниками, і ніхто не працював кухарями, кухонною прислугою, конюхами, лакеями, не займався іншою чорною роботою. Один вільний громадянин не пан над іншим; звідси випливає характерне нам почуття незалежності та свободи; звідси гордість і самоповага, що дозволяють нам почувати себе вищими за жителів Півночі. Бути жителем Півдня настільки почесно, як колись – бути громадянином Риму" [6, с. 253–255]. Таким чином, для Фітцг'ю, як і для Джона Келхуна, справжні рівність і свобода теж були обумовлені наявністю рабства. Захищаючи рабство, Джордж Фітцг'ю заперечив один з основоположних принципів Декларації незалежності, зауваживши, що право на свободу не належить до природних прав людини [5, с. 106].

Отже, як бачимо, ліберальні принципи загальної рівності та природних прав, на яких засновувалася американська державність, упродовж тривалого часу, не були панівними в суспільній думці США. Представники південних штатів, прагнучи зберегти традиційний для Півдня соціально-економічний лад, почали конструювати настільки неординарну систему поглядів, що в врешті-решт почали заперечувати ті принципи, що були покладені в основу Декларації незалежності США. І Джон Келхун, і Джордж Фітцг'ю приписували рабству цивілізаторську функцію, ніби воно підносило чорношкірим на якісно новий, раніше недосяжний рівень. Фітцг'ю пішов далі та вважав рабство найвищим соціальним інститутом, що був наріжним каменем процвітання як античних цивілізацій, так й американського Півдня. Обидва вважали рабство необхідною основою для справжньої рівності та свободи, доступних тільки для повноцінних, "білих" громадян. Такий світогляд базувався винятково на расистському підґрунті. Їхній конструкт "свобода через рабство" дуже нагадує орвелівське двоєдумство. У дійсності ж, упродовж тривалого часу консервативний Південь США не був готовий до повної реалізації природних прав і ліберальних принципів.

Список використаних джерел:

1. Brown D. *Race in the American South from Slavery to Civil Rights* / D. Brown, C. Webb. – Edinburgh : Edinburgh University Press, 2007. – 402 p.
2. Davis D.B. *Problem of Slavery in the Age of Revolution 1770–1823* / D.B. Davis. – N. Y. : Oxford : Oxford University Press, 1999. – 577 p.
3. Declaration of Independence: A Transcription // National Archive. – URL : <https://www.archives.gov/founding-docs/declaration-transcript>.
4. Drescher S. *Abolition: A History of Slavery and Antislavery* / S. Drescher. – Cambridge : Cambridge University Press, 2009. – 485 p.
5. Fitzhugh G. *Cannibals All! Slaves without Masters* / G. Fitzhugh. – Richmond, VA : A. Morris, 1857. – 392 p.
6. Fitzhugh G. *Sociology for the South or the Failure of Free Society* / G. Fitzhugh. – Richmond, VA : A. Morris, 1854. – 332 p.
7. Fukuyama F. *The End of History?* / F. Fukuyama // *National Interest*. – 1989. – No. 16. – Pp. 3–18.
8. Garnsey P. *Ideas of Slavery from Aristotle to Augustine* / P. Garnsey. – Cambridge : Cambridge University Press, 1999. – 269 p.
9. Heywood A. *Political Ideologies: An Introduction* / A. Heywood. – N. Y. : Palgrave Macmillan, 2012. – 392 p.
10. Miles E.A. *The Old South and the Classical World* / E.A. Miles // *The North Carolina Historical Review*. – 1971. – Vol. 48, No. 3. – Pp. 258–275.
11. Richard C.J. *The Golden Age of the Classics in America. Greece, Rome, and the Antebellum United States* / C.J. Richard. – Cambridge : Harvard University Press, 2009. – 273 p.
12. *Slavery in the Development of the Americas* / ed. by D. Eltis, F.D. Lewis, K.L. Sokoloff. – Cambridge : Cambridge University Press, 2004. – 384 p.
13. *Slavery in the United States. A Social, Political and Historical Encyclopedia* / ed. by J.P. Rodrigues. – Oxford : ABC Clio, 2007. – 910 p.
14. *The Cambridge World History of Slavery. Vol. 3: 1420–1804* / ed. by D. Eltis, S.L. Engerman. – Cambridge : Cambridge University Press, 2011. – 755 p.
15. *Union and Liberty. The Political Philosophy of John C. Calhoun* / ed. by R.M. Lence. – Indianapolis : Liberty Fund, 1992. – 658 p.

References

1. BROWN, D.; WEBB, C. (2007) *Race in the American South from Slavery to Civil Rights*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
2. DAVIS, D.B. (1999) *Problem of Slavery in the Age of Revolution 1770–1823*. New York – Oxford: Oxford University Press.
3. JEFFERSON, T. (1776) Declaration of Independence: A Transcription [Online]. *National Archive*. Available from: <https://www.archives.gov/founding-docs/declaration-transcript>
4. DRESCHER, S. (2009) *Abolition: A History of Slavery and Antislavery*. Cambridge: Cambridge University Press.
5. FITZHUGH, G. (1857) *Cannibals All! Slaves without Masters*. Richmond, VA: A. Morris.
6. FITZHUGH, G. (1854) *Sociology for the South or the Failure of Free Society*. Richmond, VA: A. Morris.
7. FUKUYAMA, F. (1989) The End of History? *National Interest*. 16. Pp. 3–18.
8. GARNSEY, P. (1999) *Ideas of Slavery from Aristotle to Augustine*. Cambridge: Cambridge University Press.
9. HEYWOOD, A. (2012) *Political Ideologies: An Introduction*. New York: Palgrave Macmillan.
10. MILES, E.A. (1971) The Old South and the Classical World. *The North Carolina Historical Review*. Vol. 48, No. 3. Pp. 258–275.
11. RICHARD, C.J. (2009) *The Golden Age of the Classics in America. Greece, Rome, and the Antebellum United States*. Cambridge: Harvard University Press.
12. ELTIS, D., et al. eds. (2004) *Slavery in the Development of the Americas*. Cambridge: Cambridge University Press.
13. RODRIGUES, J.P. ed. (2007) *Slavery in the United States. A Social, Political and Historical Encyclopedia*. Oxford: ABC Clio.
14. ELTIS, D.; ENGERMAN, S.L., eds. (2011) *The Cambridge World History of Slavery. Vol. 3: 1420–1804*. Cambridge: Cambridge University Press.
15. LENCE, R.M. ed. (1992) *Union and Liberty. The Political Philosophy of John C. Calhoun*. Indianapolis: Liberty Fund.

Надійшла до редколегії 25.07.18

A. Koval, Ph. D. in History, Assistant Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

LIBERTY AND SLAVERY AS "CIVILIZATIONAL VALUES"

Basic principles of the US Declaration of Independence (as the example of the classical liberalism implementation) and main arguments of Southern advocates of slavery of antebellum period are considered in the article. The views of John Calhoun and George Fitzhugh were analyzed. Their attempts to harmonize the institution of slavery with the very important for the American society principles of equality and liberty were examined by the author. Both of them considered slavery as the institution with civilizing properties that should prevail over the absence of liberty for African Americans. Such views were based of racism – advocates of slavery were refusing to concede the physical and intellectual equality of the enslaved African Americans and the descendants of European colonists. Fitzhugh's main argument for the preservation of slavery were the examples of the classical societies and states, specifically Ancient Athens and Rome, which had been reached the high level of the civilization development due to slavery. Calhoun's and Fitzhugh's attempts to defend the traditional social and economical mode of Southern States led them to the denial of main principles of Declaration of Independence.

Key words: liberalism, liberty, slavery, abolitionism, USA, reception of antiquity.

УДК 327(47+73)

<https://doi.org/10.17721/1728-2640.2018.138.6>

О. Косов, канд. іст. наук, доц.
Вітебський державний університет імені П.М. Машерова, Вітебськ, Білорусь

РОСІЯ І США У 2004–2008 РОКАХ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ СПІВПРАЦІ ТА ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНОГО СУПЕРНИЦТВА

Розглянуто проблеми російсько-американських відносин під час другого президентства В. Путіна. Проаналізовано основні напрями співпраці та суперництва Москви і Вашингтона у 2004–2008 рр. Особливу увагу приділено російським й американським підходам до боротьби з міжнародним тероризмом, розв'язанню проблем стратегічної безпеки і питань нерозповсюдження зброї масового знищення (ЗМЗ). Крім того, презентовано різне бачення Росією і США сучасного світового порядку, американське позиціювання щодо внутрішніх справ Російської Федерації та відповідну реакцію Москви, геополітичне суперництво двох держав на пострадянському просторі. Зроблено висновки, що в період другого президентства В. Путіна в російсько-американських відносинах співпраця між двома державами з важливих напрямів світової політики та міжнародної безпеки стала поступатися місцем конфронтації. Головною причиною цього погіршення стали концептуальні розбіжності Москви і Вашингтона щодо практично всього порядку денного їхніх політико-дипломатичних відносин – від створення нового світового порядку – до політичного розвитку пострадянського простору й самої Росії.

Ключові слова: Росія, США, В. Путін, Дж. Буш-мол., російсько-американські відносини, зовнішня політика, дипломатія.

Як свідчить сучасна історія російсько-американських відносин, США, як і раніше, посідають одне із перших місць у зовнішній політиці та дипломатії Росії. Не став винятком і період другого президентства В. Путіна, що ознаменувався істотним охолодженням політико-дипломатичних стосунків між Москвою і Вашингтоном.

У 2004–2008 рр. несумісність позицій РФ і США виявилася в усіх напрямках: від проблем створення нового світового порядку – до конкретних дій щодо позиціювання в контексті російських внутрішньополітичних проблем і, зокрема – питань двосторонніх відносин Росії й США з іншими державами [15, с. 166].